

**FN:s Konventionen om rättigheter för
personer med funktionsnedsättning**

**Allmän kommentar nr 7 (2018)
om deltagande av personer med
funktionsnedsättning, inklusive
barn med funktionsnedsättning,
genom de organisationer som
företräder dem, i genomförandet
och övervakningen av konven-
tionen**

Antogs av kommittén vid dess tjugonde sammanträde
(27 augusti-21 september 2018).

Ansvarsfrihetsklausul:

Detta är en inofficiell finlandssvensk översättning på uppdrag av
Människorättscentret. Den engelska originalpublikationen "Gen-
eral comment No. 7 (2018) - Article 4.3 and 33.3: Participation
with persons with disabilities in the implementation and monitor-
ing of the Convention" finns på: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRPD/C/GC/7&Lang=en

Förenta Nationerna (FN)

Kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning
CRPD/C/GC/7

Tjugonde sessionen

27 augusti - 21 september 2018

Titel: Allmän kommentar nr 7 (2018) om deltagande av personer
med funktionsnedsättning, inklusive barn med funktionsned-
sättning, genom de organisationer som företräder dem, i genom-
förandet och övervakningen av konventionen

ISBN: 978-952-7117-48-4

Layout: Joonas Tupala

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Allmän kommentar nr 7 (2018) om deltagande av personer med funktionsnedsättning, inklusive barn med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, i genomförandet och övervakningen av konventionen

Innehåll

I.	Inledning.....	5
II.	Normativt innehåll i artiklarna 4.3 och 33.3.....	9
III.	Konventionsstaternas åtaganden	26
IV.	Förhållandet till andra bestämmelser i konventionen.....	38
V.	Genomförandet på nationell nivå.....	51

I. Inledning

1. Personer med funktionsnedsättning var fullt delaktiga och spelade en avgörande roll i förhandlingarna, utvecklingen och utarbetandet av konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Nära samråd med och ett aktivt deltagande av personer med funktionsnedsättning, genom organisationer av personer med funktionsnedsättning och deras partner, bidrog till att påverka konventionens kvalitet och dess relevans för dessa personer positivt. Detta visade också på den styrka, det inflytande och den potential som personer med funktionsnedsättning besitter, vilket resulterade i ett banbrytande människorättsfördrag och ledde till att människorättsmodellen för funktionsnedsättning upprättades. Ett effektivt och meningsfullt deltagande av personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, är enligt konventionen därmed av central betydelse.
2. Möjligheten för alla personer att delta på ett aktivt och informerat sätt i beslut som påverkar deras liv och rättigheter överensstämmer med den människorättsbaserade strategin för offentliga beslutsprocesser,¹ och säkerställer god förvaltning och social ansvarsskyldighet.²

1 FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, *Principles and Guidelines for a Human Rights Approach to Poverty Reduction Strategies*, punkt 64.

2 A/HRC/31/62, punkt 13.

- 3.** Principen om deltagande i det offentliga livet är väl etablerad i artikel 21 i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna och bekräftas i artikel 25 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Deltagande som princip och en mänsklig rättighet erkänns också i andra instrument för de mänskliga rättigheterna, såsom artikel 5 c i den internationella konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering, artikel 7 i konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor och artiklarna 12 och 23.1 i konventionen om barnets rättigheter. I konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning konstateras deltagandet vara både ett allmänt åtagande och en övergripande fråga. Konventionen föreskriver i själva verket att konventionsstaterna är skyldiga att nära samråda med och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning (artikel 4.3), liksom att säkerställa att personer med funktionsnedsättning deltar i övervakningsförfarandet (artikel 33.3) som ett led i det allmänna deltagandet i det offentliga livet.³
- 4.** Personer med funktionsnedsättning rådfrågas ofta inte i samband med beslut i frågor som rör eller påverkar deras liv, utan besluten fortsätter att fattas åt dem. Samråd med personer med funktionsnedsättning har under de senaste årtiondena fått större vikt, tack vare de nya rörelser för personer med funktionsnedsättning som kräver ett erkännande av deras mänskliga rättigheter och deras roll när det gäller att besluta om dessa rättigheter. Mottot "inget om oss utan oss" bygger på filosofin och historien bakom rörelsen för funktionsnedsattas rättigheter, som utgår från principen om meningsfullt deltagande.

³ Se ovan, punkt 14.

5. Personer med funktionsnedsättning upplever fortfarande betydande hinder med anknytning till attityder samt fysiska, rättsliga, ekonomiska, sociala och kommunikationsrelaterade hinder för deras deltagande i det offentliga livet. Innan konventionen trädde i kraft tog man inte hänsyn till funktionsnedsattas synpunkter, utan förlitade sig i stället på tredjepartsrepresentanter, såsom organisationer "för" personer med funktionsnedsättning.
6. Deltagandeförfarandena och deltagandet av personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, i förhandlingarna och utarbetandet av konventionen visade sig vara ett utmärkt exempel på principen om fullständigt och faktiskt deltagande, individuellt självbestämmande och friheten att fatta egna beslut. Till följd av detta erkänner nu den internationella människorättslagstiftningen otvetydigt personer med funktionsnedsättning som personer som har rätt till alla mänskliga och grundläggande rättigheter.⁴
7. Kommittén har som avsikt att i denna allmänna kommentar, med utgångspunkt i sin rättspraxis, klargöra konventionsstaternas skyldigheter enligt artiklarna 4.3 och 33.3 och deras genomförande. Kommittén noterar de framsteg som gjorts av konventionsstaterna för att genomföra bestämmelserna i artiklarna 4.3 och 33.3 under det senaste årtiondet, såsom att bevilja ekonomiskt eller annat stöd till organisationer av personer med funktionsnedsättning, som inbegriper personer med funktionsnedsättning, i oberoende övervakningsstrukturer som inrättats i enlighet med artikel 33.2 i konventionen, och i övervakningsförfaranden. Dessutom har vissa

4 Se ovan, punkterna 16-17.

konventionsstater samrått med organisationer av personer med funktionsnedsättning i samband med utarbetandet av deras inledande och periodiska rapporter till kommittén i enlighet med artiklarna 4.3 och 35.4.

8. Kommittén noterar dock att det fortfarande finns en betydande klyfta mellan målen och andan i artiklarna 4.3 och 33.3 och i vilken utsträckning de har uppnåtts. Detta beror bland annat på avsaknaden av meningsfulla samråd med och deltagande av personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, när politik och program utvecklas och genomförs.
9. Konventionsstaterna bör erkänna de positiva effekterna på beslutsprocesserna och behovet av att involvera och säkerställa att personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, kan delta i sådana förfaranden, särskilt med anledning av deras upplevda erfarenheter och kunskap om de rättigheter som ska utövas. Konventionsstaterna bör också beakta de allmänna principerna i konventionen i alla åtgärder som vidtas för att genomföra och övervaka konventionen, och i arbetet med Agenda 2030 för hållbar utveckling och dess mål.

II. Normativt innehåll i artiklarna 4.3 och 33.3

A. Definition av "organisation som företräder dem"

10. Medverkan och deltagandet av personer med funktionsnedsättning genom "de organisationer som företräder dem" eller organisationer av personer med funktionsnedsättning nämns både i artiklarna 4.3 och 33.3. För ett korrekt genomförande är det viktigt att konventionsstaterna och berörda parter definierar vad som avses med organisationer av personer med funktionsnedsättning, och erkänner de olika typer av organisationer som ofta finns.
11. Kommittén anser att organisationer av personer med funktionsnedsättning bör vara väletablerade, engagerade i och fullt ut respektera de principer och rättigheter som erkänns i konventionen. Sådana organisationer kan endast vara sådana som leds, förvaltas och styrs av personer med funktionsnedsättning. En klar majoritet av deras medlemmar bör utgöras av personer med funktionsnedsättning.⁵ Organisationer av kvinnor med funktionsnedsättning, barn med funktionsnedsättning och personer som lever med HIV/aids betraktas som organisationer av personer med funktionsnedsättning inom ramen för konventionen. Organisationer av personer med funktionsnedsättning har vissa egenskaper, däribland att
 - a. de främst har inrättats i syfte att gemensamt agera, uttrycka, främja, eftersträva och/eller försvara rättigheter för personer med funktionsnedsättning och bör i allmänhet erkännas som sådana,

5 CRPD/C/11/2, bilaga II, punkt 3.

- b.** de anställer, företräds av, anförtror uppgifter åt eller särskilt utnämner/utser personer som själva är funktionsnedsatta,
 - c.** de oftast inte är knutna till något politiskt parti och är fristående från offentliga myndigheter och andra icke-statliga organisationer som de kan vara medlemmar i,
 - d.** de kan företräda en eller flera grupper på grundval av faktisk eller uppfattad funktionsnedsättning eller vara öppna för medlemskap för alla personer med funktionsnedsättning,
 - e.** de företräder grupper av personer med funktionsnedsättning som återspeglar deras bakgrunder (t.ex. kön, ras, ålder, migrant- eller flyktingstatus), de kan inkludera grupper som baseras på kompletterande identiteter (t.ex. barn, kvinnor eller ursprungsbefolkningar med funktionsnedsättning) och ha medlemmar med olika funktionsnedsättningar,
 - f.** de kan vara lokala, nationella, regionala eller internationella till sin omfattning,
 - g.** de kan fungera som enskilda organisationer, sammanslutningar eller organisationer för flera olika funktionsnedsättningar eller paraplyorganisationer för personer med funktionsnedsättning, och sträva efter att vara en samarbetsinriktad och samordnad röst för personer med funktionsnedsättning i deras kontakter med bland annat offentliga myndigheter, internationella organisationer och privata enheter.
- 12.** Bland de olika typer av organisationer av personer med funktionsnedsättning som kommittén har identifierat återfinns följande:
- a.** Paraplyorganisationer för personer med funktionsnedsättning, det vill säga sammanslutningar av organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning. Helst bör det bara fin-

nas en eller två paraplyorganisationer på varje beslutsnivå. För att vara öppna, demokratiska och representera en stor mångfald av personer med funktionsnedsättning bör de acceptera alla organisationer av personer med funktionsnedsättning som medlemmar. De bör organiseras, ledas och kontrolleras av personer med funktionsnedsättning. De talar endast för sina medlemsorganisationer och uttalar sig enbart i frågor av ömsesidigt intresse och som de gemensamt beslutar om. De kan dock inte företräda enskilda personer med funktionsnedsättning eftersom de ofta saknar detaljerad kunskap om den personliga bakgrunden. Enskilda organisationer av personer med funktionsnedsättning, som företräder specifika grupper, har bättre förutsättningar att spela en sådan roll. Personer med funktionsnedsättning bör dock själva kunna besluta om vilka organisationer som de vill ska företräda dem. Eventuella paraplyorganisationer inom konventionsstaterna bör under inga omständigheter hindra personer eller organisationer av personer med funktionsnedsättning från att delta i samråd eller andra miljöer för främjande av intressena hos personer med funktionsnedsättning.

- b.** Organisationer för olika typer av funktionsnedsättning, som består av personer som företräder alla eller några av de många olika funktionsnedsättningar som finns. De organiserar sig oftast på lokal och/eller nationell nivå, men kan också återfinnas på regional och internationell nivå.
- c.** Opinionsbildande organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning i olika, ofta löst sammansatta och/eller lokala, nätverk och plattformar. De lyfter frågor som rör funktionsnedsattas rättigheter, särskilt personer med intellektu-

ell funktionsnedsättning. Det är mycket viktigt att de får lämpligt, och ibland omfattande stöd, så att deras medlemmar kan få hjälp att framföra sina åsikter, för att säkerställa deras politiska deltagande och medverkan i beslutsprocesser, övervaknings- och genomförandeförfaranden. Detta är särskilt viktigt för personer som hindras från att utöva sin rättskapacitet, som lever på institution och/eller nekas rösträtt. I många länder diskrimineras opinionsbildande organisationer, då de inte beviljas rättslig status på grund av lagar och regler som förnekar deras medlemmar rättskapacitet.

- d. Organisationer som inbegriper familjemedlemmar och/eller anhöriga till personer med funktionsnedsättning. Deras viktiga arbete underlättar, främjar och tryggar intressena hos och stöder självbestämmandet hos och det aktiva deltagandet av deras familjemedlemmar/släktingar med intellektuella funktionsnedsättningar, demens och/eller barn med funktionsnedsättning, när dessa grupper av funktionsnedsatta personer önskar stödjas av sina familjer i form av gemensamma nätverk eller organisationer. I sådana situationer bör dessa organisationer inkluderas i samråds-, beslutsfattande- och övervakningsförfaranden. Föräldrarnas, de anhörigas och omsorgsgivarnas roll i sådana organisationer bör vara att bistå och ge personer med funktionsnedsättning en röst och ta full kontroll över sina egna liv. Sådana organisationer bör aktivt arbeta för att främja och använda beslutsprocesser som stöd för att säkerställa och respektera rätten för funktionsnedsatta personer att rådfrågas och uttrycka sina egna åsikter.
- e. Organisationer av kvinnor och flickor med funktionsnedsättning, som representerar kvinnor och flickor med funktions-

nedsättning som en heterogen grupp. Kvinnor och flickor med funktionsnedsättning bör omfatta alla typer av nedsättningar.⁶ Det är absolut nödvändigt att se till att kvinnor och flickor med funktionsnedsättning deltar i samråd om särskilda frågor som uteslutande eller i oproportionerligt hög grad påverkar kvinnor och flickor med funktionsnedsättning, och frågor som rör kvinnor och flickor i allmänhet, såsom jämställdhetspolitiken.

- f. Organisationer och initiativ för barn och unga med funktionsnedsättning, som är avgörande för barns deltagande i det offentliga livet och i samhället och för deras rätt att bli hörda, liksom deras yttrandefrihet och föreningsfrihet. Vuxna har en viktig och stödjande roll att spela när det gäller att främja en miljö som gör det möjligt för barn och unga med funktionsnedsättning att formellt eller informellt inrätta och vara verksamma inom sina egna organisationer och initiativ, bland annat genom samarbete med vuxna och andra barn och ungdomar.

B. Skillnaden mellan organisationer av personer med funktionsnedsättning och andra organisationer i det civila samhället

13. Organisationer av personer med funktionsnedsättning bör särskiljas från organisationer "för" personer med funktionsnedsättning, vilka tillhandahåller tjänster och/eller för talan åt personer med funktionsnedsättning, vilket i praktiken kan leda till en intressekonflikt där sådana organisationer prioriterar sitt syfte som privata enheter framför de funktionsnedsattas rättigheter. Konventionsstaterna bör särskilt uppmärksamma synpunkter från personer med funktions-

6 Allmän kommentar nr 3 (2016) om kvinnor och flickor med funktionsnedsättning, punkt 5.

nedsättning som framförs genom de organisationer som företräder dem, stödja sådana organisationers kapacitet och egenmakt och se till att deras synpunkter prioriteras i beslutsprocesser.⁷

- 14.** En åtskillnad bör också göras mellan organisationer av personer med funktionsnedsättning och andra organisationer i det civila samhället. Termen "organisation i det civila samhället" omfattar olika typer av organisationer, däribland forskningsorganisationer/forskningsinstitut, organisationer av tjänsteleverantörer och andra privata intressenter. Organisationer av personer med funktionsnedsättning är en särskild typ av organisation i det civila samhället. De kan ingå i en bredare paraplyorganisation för det civila samhället och/eller sammanslutningar som inte nödvändigtvis specifikt arbetar med att förespråka funktionsnedsattas rättigheter, men som kan stödja integreringen av deras rättigheter i agendan för de mänskliga rättigheterna. I enlighet med artikel 33.3 har alla organisationer i det civila samhället, inbegripet organisationer av personer med funktionsnedsättning, en roll att spela i övervakningen av konventionen. Konventionsstaterna bör prioritera synpunkter från organisationer av personer med funktionsnedsättning när de behandlar frågor som rör sådana personer. De bör också utarbeta ramar för att begära att det civila samhällets organisationer och andra intressenter ska samråda med och involvera organisationer av personer med funktionsnedsättning i arbete som rör de rättigheter som fastställs i konventionen och andra frågor som icke-diskriminering, fred och miljö rättigheter.

⁷ A/HRC/31/62, punkt 38; och A/71/314, punkt 64.

C. Tillämpningsområdet för artikel 4.3

15. För att genomföra sina åtaganden enligt artikel 4.3 bör konventionsstaterna inkludera åtagandet att genom sina egna organisationer nära samråda med och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning i rättsliga och regleringsmässiga ramar och förfaranden på alla förvaltningsnivåer och i alla delar av förvaltningen. Konventionsstaterna bör också betrakta samråd med och medverkan av personer med funktionsnedsättning som ett obligatoriskt steg innan lagar, bestämmelser och riktlinjer godkänns, oavsett om det rör sig om en allmän sådan eller som specifikt behandlar funktionsnedsättning. Samråd bör därför inledas i ett tidigt skede och underbygga de beslut som fattas i alla processer. Samråden bör inkludera organisationer som företräder de många olika slags personer som har en eller flera funktionsnedsättningar på lokal, nationell, regional och internationell nivå.

16. Alla personer med funktionsnedsättning, utan att någon exkluderas på grund av sin typ av funktionsnedsättning, såsom personer med psykosociala eller intellektuella funktionsnedsättningar, ska kunna på ett effektivt och fullständigt sätt kunna delta utan diskriminering på samma villkor som andra personer.⁸ Rätten att delta i samråd, genom de organisationer som företräder dem, bör erkännas på lika villkor för alla personer med funktionsnedsättning, utan hänsyn till exempelvis sexuell läggning eller könsidentitet. Konventionsstaterna bör anta ett omfattande ramverk mot diskriminering för att säkerställa att alla personer med funktionsnedsättning garanteras sina rättigheter och grundläggande friheter och återkalla lagstift-

8 A/HRC/19/36, punkterna 15-17.

ning som kriminaliserar enskilda personer eller organisationer av personer med funktionsnedsättning på grund av deras medlemmars kön eller sociala status, och som förnekar dem deras rätt att delta i det offentliga och politiska livet.

17. Konventionsstaternas rättsliga skyldighet att säkerställa samråd med organisationer av personer med funktionsnedsättning omfattar tillgång till offentliga beslutsplatser och även andra områden för forskning, design för alla, partnerskap, delegerade befogenheter och medborgarkontroll.⁹ Dessutom är detta ett åtagande som omfattar globala och/eller regionala organisationer av personer med funktionsnedsättning.

1. Frågor som berör personer med funktionsnedsättning

18. Frasen "frågor som berör personer med funktionsnedsättning", som nämns i artikel 4.3, omfattar alla lagstiftningsåtgärder, administrativa åtgärder och andra åtgärder som direkt eller indirekt kan påverka rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Den breda tolkningen av frågor som berör personer med funktionsnedsättning gör det möjligt för konventionsstaterna att integrera sådana frågor genom inkluderande politik som säkerställer att personer med funktionsnedsättning omfattas av samma villkor som alla andra personer. Tolkningen säkerställer också att kunskapen och livserfarenheten hos funktionsnedsatta personer beaktas när beslut fattas om nya lagstiftningsåtgärder, administrativa åtgärder och andra åtgärder. Detta inbegriper beslutsprocesser, såsom allmänna lagar och den offentliga budgeten, eller särskilda lagar om funktionsnedsätt-

⁹ A/HRC/31/62, punkt 63; och A/HRC/34/58, punkt 63.

ning som kan påverka deras liv.¹⁰

19. Samråden enligt artikel 4.3 hindrar konventionsstaterna från att vidta åtgärder som kan vara oförenliga med konventionen och rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Vid tvister om de berörda åtgärdernas direkta eller indirekta konsekvenser åligger det de offentliga myndigheterna i de konventionsstaterna att bevisa att den berörda frågan inte skulle ha några oproportionerliga konsekvenser för personer med funktionsnedsättning, och att det därför inte krävs något samråd.
20. Exempel på frågor som direkt påverkar personer med funktionsnedsättning är avinstitutionalisering, socialförsäkrings- och invaliditetspension, personlig assistans, tillgänglighetskrav och rimliga anpassningspolicyer. Åtgärder som indirekt påverkar personer med funktionsnedsättning kan röra statsrätt, valrättigheter, tillgång till rättslig prövning, utnämning av administrativa myndigheter som beslutar om funktionsnedsättningsspecifika riktlinjer eller offentlig politik som rör utbildning, hälsa, arbete och sysselsättning.

2. "Nära samråda med och aktivt involvera"

21. Att "nära samråda med och aktivt involvera" personer med funktionsnedsättning genom de organisationer som företräder dem är en skyldighet enligt internationell människorättslagstiftning, som kräver ett erkännande av varje persons rättskapacitet att delta i beslutsprocesser på grundval av dennes personliga självständighet och självbestämmande. Samråden och deltagandet i beslutspro-

10 A/HRC/31/62, punkt 64.

cesser för att genomföra konventionen och i andra beslutsprocesser bör inbegripa alla personer med funktionsnedsättning och, vid behov, system för beslutsstöd.

- 22.** Konventionsstaterna bör systematiskt och offentligt kontakta, samråda med och på ett meningsfullt och snabbt sätt involvera organisationer av personer med funktionsnedsättning. Detta kräver tillgång till all relevant information, inklusive offentliga organs webbplatser, genom tillgängliga digitala format och rimlig anpassning när så krävs, såsom tillhandahållande av teckenspråkstolkar, lättläst text och enkelt språk, blindskrift och taktill kommunikation. Öppna samråd ger personer med funktionsnedsättning möjlighet att få tillgång till allt offentligt beslutsfattande, på lika villkor som alla andra personer, inklusive nationella fonder och alla berörda offentliga beslutsfattande organ som är relevanta för genomförandet och övervakningen av konventionen.
- 23.** Offentliga myndigheter bör ta vederbörlig hänsyn till och prioritera synpunkter och åsikter från organisationer av personer med funktionsnedsättning när de behandlar frågor med direkt anknytning till personer med funktionsnedsättning. Offentliga myndigheter som leder beslutsprocesser är skyldiga att informera organisationer av personer med funktionsnedsättning om resultaten av sådana processer, bland annat i form av en tydlig förklaring i ett begripligt format av beslutens resultat, skäl och resonemang kring hur deras åsikter beaktades och varför.

3. Inkludering av barn med funktionsnedsättning

- 24.** I artikel 4.3 erkänns också vikten av att systematiskt inkludera barn med funktionsnedsättning i utarbetandet och genomförandet av lagstiftning och riktlinjer som rör genomförandet av konventionen, och i andra beslutsprocesser, genom organisationer av barn med funktionsnedsättning eller för stöd till barn med funktionsnedsättning. Dessa organisationer är avgörande för att underlätta, främja och trygga det individuella självbestämmandet hos och aktiva deltagandet av barn med funktionsnedsättning. Konventionsstaterna bör skapa en gynnsam miljö för inrättandet och driften av organisationer som företräder för barn med funktionsnedsättning som en del av deras åtagande att upprätthålla rätten till föreningsfrihet, inbegripet lämpliga stödresurser.
- 25.** Konventionsstaterna bör anta lagstiftning och bestämmelser och utveckla program för att säkerställa att alla förstår och respekterar barnens vilja och önskemål och att hänsyn alltid tas till deras personliga utveckling. Det är mycket viktigt att erkänna och främja rätten till individuellt självbestämmande för att alla personer med funktionsnedsättning, inklusive barn, ska kunna respekteras som rättighetsinnehavare.¹¹ Barn med funktionsnedsättning själva är de som är bäst lämpade att uttrycka sina egna krav och framföra sina erfarenheter, vilket är nödvändigt för utarbetandet av lämplig lagstiftning och lämpliga program i enlighet med konventionen.

¹¹ Artikel 7.3 i konventionen. Se kommittén för barnets rättigheter, allmän kommentar nr 12 (2009) om barnets rätt att bli hörd, punkt 134.

- 26.** Konventionsstaterna kan anordna seminarier/möten där barn med funktionsnedsättning uppmanas att uttrycka sina åsikter. De skulle också kunna uppmana funktionsnedsatta barn att lämna in uppsatser om specifika ämnen och uppmuntra dem att beskriva sina självupplevda erfarenheter eller förväntningar på livet. Uppsatserna skulle kunna sammanfattas som barnens egna bidrag och inkluderas i beslutsprocesserna direkt.

4. Fullständigt och faktiskt deltagande

- 27.** "Fullständigt och faktiskt deltagande" (art. 3 c) i samhället syftar på att samarbeta med alla personer, inbegripet personer med funktionsnedsättning, för att skapa en känsla av tillhörighet och delaktighet i samhället. Detta inbegriper uppmuntran och lämpligt stöd, inklusive stöd från jämlikar och stöd för att delta i samhället, och att barnet ska vara fritt från stigma och känna sig tryggt och respekterat när han eller hon uttrycker sina åsikter offentligt. Ett fullständigt och effektivt deltagande kräver att konventionsstaterna underlättar deltagandet och samråder med personer med funktionsnedsättning som representerar de många olika typerna av funktionsnedsättningar.
- 28.** Rätten att delta är en medborgerlig och politisk rättighet och ett direkt tillämpligt åtagande, som inte omfattas av någon form av budgetbegränsningar, och som ska tillämpas på beslutsprocesser samt genomförande- och övervakningsförfaranden som har koppling till konventionen. Genom att garantera att organisationer av personer med funktionsnedsättning deltar i alla dessa steg skulle personer med funktionsnedsättning lättare kunna identifiera och framhålla

vilka åtgärder som antingen skulle kunna främja eller hindra deras rättigheter, vilket i slutändan ger sådana beslutsprocesser ett bättre resultat. Ett fullständigt och faktiskt deltagande bör betraktas som en process, inte som en separat engångshändelse.¹²

- 29.** Det är möjligt för funktionsnedsatta personer att delta i genomförandet och övervakningen av konventionen när dessa personer kan utöva sin rätt till yttrandefrihet, fredlig mötesfrihet och föreningsfrihet i enlighet med artiklarna 19, 21 och 22 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem, som deltar i offentliga beslutsprocesser för att genomföra och övervaka konventionen, bör erkännas i sin roll som människorättsförsvarare,¹³ och skyddas mot hot, trakasserier och repressalier, särskilt när de uttrycker avvikande åsikter.
- 30.** Rätten att delta omfattar även åtaganden som hör ihop med rätten till korrekta rättsförfaranden och rätten att bli hörd. Konventionsstater som bedriver nära samråd med och aktivt involverar organisationer av personer med funktionsnedsättning i det offentliga beslutsfattandet ger också personer med funktionsnedsättning möjlighet att delta fullt ut och faktiskt i det offentliga och politiska livet, inbegripet rätten att rösta och ställa upp i val (artikel 29 i konventionen).
- 31.** Ett fullständigt och faktiskt deltagande innebär att personer med funktionsnedsättning inkluderas i olika beslutsfattande organ, både på lokal, regional, nationell och internationell nivå, och i nationel-

12 Allmän kommentar nr 12, punkt 133.

13 Se generalförsamlingens resolution 53/144, bilaga.

la människorättsinstitutioner, tillfälliga kommittéer, råd och regionala eller kommunala organisationer. Konventionsstaterna bör i sin lagstiftning och praxis slå fast att alla personer med funktionsnedsättning kan utnämnas eller väljas till alla representativa organ, till exempel genom att säkerställa att funktionsnedsatta personer utnämns till råd för personer med funktionsnedsättning på kommunal nivå eller tilldelas särskilda tjänster med koppling till funktionsnedsattas rättigheter vid nationella människorättsinstitutioner.

- 32.** Konventionsstaterna bör stärka deltagandet av organisationer av personer med funktionsnedsättning på internationell nivå, till exempel i det politiska högnivåforumet för hållbar utveckling och regionala och universella människorättsmekanismer. Deltagandet av personer med funktionsnedsättning genom de organisationer som företräder dem kommer därmed att leda till mer effektivitet och ett jämlikt utnyttjande av offentliga medel, vilket kommer att innebära bättre resultat för dessa personer och deras gemenskaper.
- 33.** Ett fullständigt och faktiskt deltagande kan också vara ett bra verktyg för social förändring och främja enskilda personers medverkan och egenmakt. Deltagandet av organisationer av personer med funktionsnedsättning i alla former av beslutsfattande stärker dessa personers förmåga att lyfta och förhandla om frågor som rör dem, och ger dem möjlighet att uttrycka sina åsikter på ett mer strukturerat sätt, förverkliga sina ambitioner och stärka sina gemensamma och enskilda åsikter. Konventionsstaterna bör säkerställa ett fullständigt och faktiskt deltagande av personer med funktionsnedsättning genom de organisationer som företräder dem, som ett sätt att göra dem delaktiga i samhället och bekämpa diskriminering. Konven-

tionsstater som säkerställer ett fullständigt och faktiskt deltagande och samarbetar med organisationer av personer med funktionsnedsättning förbättrar öppenheten och ansvarsskyldigheten, vilket gör att de kan bemöta dessa personers krav på ett bättre sätt.¹⁴

D. Artikel 33: Det civila samhällets deltagande i genomförandet och övervakningen på nationell nivå

- 34.** Enligt artikel 33 i konventionen ska det inrättas nationella genomförandemekanismer och oberoende övervakningsstrukturer, och organisationer av personer med funktionsnedsättning ska delta i dessa. Artikel 33 bör läsas och förstås som ett komplement till artikel 4.3.
- 35.** Enligt artikel 33.1 ska konventionsstaterna inrätta en eller flera kontaktpunkter och/eller samordningsmekanismer för att säkerställa genomförandet av konventionen och underlätta därtill relaterad verksamhet. Kommittén rekommenderar att konventionsstaternas kontaktpunkter, och/eller samordningsmekanismer, inbegriper företrädare för organisationer av personer med funktionsnedsättning och formella förfaranden för dialog och kontakter med sådana organisationer, vid samrådsförfaranden med koppling till konventionen.
- 36.** I enlighet med artikel 33.2 har kommittén erkänt vikten av att inrätta, upprätthålla och främja oberoende övervakningsstrukturer, inbegripet nationella människorättsinstitutioner, i alla steg av övervakningsförfarandet.¹⁵ Sådana institutioner spelar en viktig roll i förfarandet för övervakning av konventionen, för att främja efterlevnad

¹⁴ A/HRC/31/62, punkterna 1-3.

¹⁵ CRPD/C/GBR/CO/1, punkterna 7 och 37; CRPD/C/BIH/CO/1, punkt 58; CRPD/C/ARE/CO/1, punkt 61; och CRPD/C/SRB/CO/1, punkt 67.

på nationell nivå och göra det lättare för nationella aktörer, däribland statliga institutioner och det civila samhället, att vidta samordnade åtgärder i syfte att skydda och främja mänskliga rättigheter.

- 37.** I artikel 33.3 betonas att konventionsstaterna är skyldiga att se till att det civila samhället involveras i och kan delta i den oberoende övervakningsstruktur som inrättas i enlighet med konventionen. Det civila samhällets deltagande bör inbegripa personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem.
- 38.** Konventionsstaterna bör se till att oberoende övervakningsstrukturer möjliggör, underlättar och säkerställer ett aktivt deltagande av organisationer av personer med funktionsnedsättning i sådana strukturer och förfaranden genom formella mekanismer som säkerställer att deras röster blir hörda och erkänns i deras rapporter och i den analys som utförs. Organisationer av personer med funktionsnedsättning bör inkluderas i den oberoende övervakningsstrukturen, och deras arbete kan ta flera former, till exempel genom platser i styrelsen eller som rådgivande organ till de oberoende övervakningsstrukturerna.
- 39.** Artikel 33.3 innebär att konventionsstaterna bör stödja och finansiera stärkandet av det civila samhällets kapacitet, särskilt organisationer av personer med funktionsnedsättning, för att säkerställa deras faktiska deltagande i de oberoende övervakningsstrukturernas arbete. Organisationer av personer med funktionsnedsättning bör ha lämpliga resurser, bland annat stöd genom oberoende och självförvaltd finansiering, så att de kan delta i de oberoende övervakningsstrukturerna och säkerställa att rimliga anpassnings- och

tillgänglighetskrav för deras medlemskap uppfylls. Stöd och finansiering som beviljas organisationer av personer med funktionsnedsättning mot bakgrund av artikel 33.3 kompletterar konventionsstaternas åtaganden enligt artikel 4.3 i konventionen, och utgör inte ett hinder för dem.

- 40.** Både konventionen och därtill hörande genomförandestrategier bör översättas och göras tillgängliga för de personer som företräder de många olika typerna av funktionsnedsättningar. Konventionsstaterna bör ge personer med funktionsnedsättning tillgång till information som gör det möjligt för dem att förstå och utvärdera frågorna i beslutsprocessen och lämna meningsfulla synpunkter.
- 41.** För att genomföra artikel 33.3 bör konventionsstaterna säkerställa att organisationer av personer med funktionsnedsättning lätt kan få tillgång till kontaktpunkterna inom regeringen och/eller samordningsmekanismen.

III. Konventionsstaternas åtaganden

- 42.** I sina avslutande iakttagelser har kommittén påmint konventionsstaterna om deras åtagande att nära och i god tid samråda med och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning genom de organisationer som företräder dem, inbegripet sådana som företräder kvinnor och barn med funktionsnedsättning, i samband med utarbetandet och genomförandet av lagstiftning och politik som rör genomförandet av konventionen och i andra beslutsprocesser.
- 43.** Konventionsstaterna är skyldiga att säkerställa insyn i samrådsförfarandena, tillhandahållande av lämplig och tillgänglig information samt kontinuerligt deltagande som inleds redan i ett tidigt skede. Konventionsstaterna bör inte undanhålla information, ställa krav eller hindra organisationer av personer med funktionsnedsättning från att fritt uttrycka sina åsikter vid samråd och under beslutsprocesser. Detta omfattar både registrerade och oregistrerade organisationer, i enlighet med rätten till föreningsfrihet, vilken bör föreskrivas i lag och som skydda föreningar som inte är registrerade på lika grunder.¹⁶
- 44.** Konventionsstaterna ska inte kräva att en organisation av personer med funktionsnedsättning måste vara registrerad för att delta i omfattande samrådsförfaranden. De ska dock säkerställa att organisationer av personer med funktionsnedsättning kan registrera och

16 A/HRC/31/62, punkt 45; och A/HRC/20/27, punkt 56.

utöva sin rätt att delta enligt artiklarna 4.3 och 33.3, tillhandahålla kostnadsfria och tillgängliga registreringsystem och underlätta registreringen av sådana organisationer.¹⁷

- 45.** Konventionsstaterna bör säkerställa att alla anläggningar och förfaranden med anknytning till offentligt beslutsfattande och samråd är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Konventionsstaterna bör vidta lämpliga åtgärder för att på lika villkor som andra personer ge funktionsnedsatta personer, även personer med autism, tillgång till den fysiska miljön, vilket inbegriper byggnader, transport, utbildning, information och kommunikation på sitt eget språk, även ny informationsteknik och nya informationssystem, liksom till webbplatser tillhörande offentliga organ och andra inrättningar och tjänster som är öppna för eller tillhandahålls allmänheten, både i stads- och landsbygdsmiljöer. Konventionsstaterna bör också säkerställa att samrådsförfarandena är tillgängliga - till exempel genom att tillhandahålla teckenspråkstolkar, blindskrift och lättläst text - och måste tillhandahålla stöd, finansiering och rimlig anpassning enligt vad som är lämpligt och efterfrågas,¹⁸ för att säkerställa att företrädare för alla personer med funktionsnedsättning kan delta i samrådsförfaranden, enligt definitionen i punkterna 11, 12 och 50.
- 46.** Organisationer av personer med sensoriska och intellektuella funktionsnedsättningar, inbegripet opinionsbildande organisationer och organisationer av personer med psykosociala funktionsnedsättningar, bör erbjudas mötesassistenter och stödpersoner, infor-

¹⁷ A/HRC/31/62, punkt 40.

¹⁸ Allmän kommentar nr 6 (2018) om jämlikhet och icke-diskriminering, punkt 23 och 40.

mation i lättillgängliga format (t.ex. enkelt språk, lättläst text, alternativa och förstärkande kommunikationssystem och piktogram), teckenspråkstolkning, dövblindtolkar och/eller undertextning vid offentliga debatter,¹⁹. Konventionsstaterna bör också anslå finansiering för att täcka utgifter i samband med samrådsförfarandena för företrädare för organisationer av personer med funktionsnedsättning, bland annat för transporter och andra utgifter som är nödvändiga för att delta i möten och tekniska genomgångar.

- 47.** Samråden med organisationer av personer med funktionsnedsättning bör grundas på öppenhet, ömsesidig respekt och meningsfull dialog. Målet bör vara att verkligen komma överens om hur behoven hos de personer som lever med någon eller flera funktionsnedsättningar ska uppfyllas. Sådana förfaranden bör anordnas med rimliga och realistiska tidsfrister, med tanke på att organisationer av personer med funktionsnedsättning ofta är beroende av volontärers arbete. Konventionsstaterna bör regelbundet utvärdera hur deras mekanismer för deltagande och samråd fungerar, med aktivt deltagande av organisationer av personer med funktionsnedsättning.²⁰
- 48.** Synpunkter från funktionsnedsatta personer, som lämnas genom de organisationer som företräder dem, bör vederbörligen uppmärksammas. Konventionsstaterna bör garantera att de inte bara hörs som en ren formalitet eller som en samrådsstrategi som bara tillämpas för syns skull.²¹ Konventionsstaterna bör beakta resultaten

¹⁹ A/HRC/31/62, punkterna 75-77.

²⁰ Se ovan, punkterna 78-80.

²¹ Kommittén för barnets rättigheter, allmän kommentar nr 12, punkt 132.

av sådana samråd och spegla dem i de beslut som antas,²² genom att vederbörligen informera deltagarna om resultatet av förfarandet.²³

- 49.** Konventionsstaterna bör i nära och effektivt samråd och med aktivt deltagande av organisationer av personer med funktionsnedsättning inrätta lämpliga och transparenta mekanismer och förfaranden, i olika delar och på olika nivåer av statsförvaltningen, för att uttryckligen ha hänsyn till dessa organisationers åsikter när de motiverar ett offentligt beslut.

- 50.** Konventionsstaterna bör säkerställa ett nära samråd och aktivt deltagande av organisationer av personer med funktionsnedsättning som företräder alla personer med funktionsnedsättning, vilket inbegriper men inte begränsas till kvinnor, äldre personer, barn, personer med stort behov av stöd,²⁴ offer för landminor, migranter, flyktingar, asylsökande, internflyktingar, papperslösa och statslösa personer, personer med faktisk eller uppfattad psykosocial funktionsnedsättning, personer med psykosocial funktionsnedsättning, neurodiversa personer, bland annat med autism eller demens, personer med albinism, permanent fysiska nedsättningar, kronisk smärta, spetälska och synnedsättningar och personer som är döva, dövblinda eller på annat sätt har nedsatt hörsel och/eller personer som drabbats av HIV/aids. Konventionsstaternas skyldighet att involvera organisationer av personer med funktionsnedsättning omfattar även personer med funktionsnedsättning och en särskild sexuell läggning och/el-

22 CRPD/C/COL/CO/1, punkt 11(a).

23 Kommittén för barnets rättigheter, allmän kommentar nr 12, punkt 45.

24 CRPD/C/ARM/CO/1, punkt 6(a).

ler könsidentitet, intersexuella personer med funktionsnedsättning och personer med funktionsnedsättning som tillhör urbefolkningar, nationella, etniska, religiösa eller språkliga minoriteter och personer som bor i landsbygdsområden.

- 51.** Konventionsstaterna bör förbjuda att tredje parter, såsom tjänsteleverantörer, direkt eller indirekt inkräktar på rätten för personer med funktionsnedsättning att rådfrågas och aktivt delta i beslutsprocesser med koppling till konventionen.
- 52.** Konventionsstaterna bör anta och genomföra lagar och strategier för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning kan utöva sin rätt att delta i samråd och inte avskräcks av andra från att delta. Dessa åtgärder inbegriper att höja kunskapen bland familjemedlemmar, tjänsteleverantörer och offentliganställda om funktionsnedsatta personers rätt att delta i det offentliga och politiska livet. Konventionsstaterna bör införa mekanismer för att fördöma intressekonflikter mellan företrädare för organisationer av personer med funktionsnedsättning eller andra intressenter, för att förhindra att detta påverkar funktionsnedsattas personers självbestämmande, vilja och preferenser negativt.
- 53.** För att uppfylla sina åtaganden enligt artikel 4.3 bör konventionsstaterna anta rättsliga och regleringsmässiga ramar och förfaranden för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, fullt ut och på ett likvärdigt sätt involveras i beslutsprocesser och i utarbetandet av lagstiftning och politik med koppling till frågor som berör personer med funktionsnedsättning, bland annat lagstiftning, riktlinjer, strategier och

handlingsplaner. Konventionsstaterna bör anta bestämmelser som ger organisationer av personer med funktionsnedsättning en plats i t.ex. ständiga kommittéer och/eller tillfälliga arbetsgrupper genom att ge dem rätt att utse ledamöter till dessa organ.

- 54.** Konventionsstaterna bör inrätta och fastställa regler för formella samrådsförfaranden, inbegripet planering av undersökningar, möten och andra metoder, upprättande av lämpliga tidsramar, deltagande av organisationer av personer med funktionsnedsättning i ett tidigt skede samt distribution på förhand, inom tidsramarna, av relevant information för varje förfarande. Konventionsstaterna bör, i samråd med organisationer av personer med funktionsnedsättning, utforma tillgängliga onlineverktyg för samråd och/eller tillhandahålla alternativa metoder för samråd i tillgängliga digitala format. För att säkerställa att ingen lämnas utanför samrådsförfarandena bör konventionsstaterna utse personer som har till uppgift att kontrollera deltagandet, och som noterar vilka grupper som är underrepresenterade, och säkerställer att tillgänglighetskrav och rimliga anpassningskrav uppfylls. På samma sätt bör de säkerställa att organisationer av personer med funktionsnedsättning som företräder alla sådana grupper involveras och rådfrågas, bland annat genom att tillhandahålla information om rimliga anpassnings- och tillgänglighetskrav.
- 55.** Konventionsstaterna bör inkludera samråd och engagemang med organisationer av personer med funktionsnedsättning när de genomför förberedande studier och analyser inför utarbetandet av riktlinjer. Offentliga forum eller förfaranden för granskning av politiska förslag bör vara helt tillgänglighetsanpassade, så att funktionsnedsatta personer kan delta i dem.

- 56.** Konventionsstaterna bör se till att deltagandet av organisationer av personer med funktionsnedsättning i övervakningsförfaranden, genom oberoende övervakningsstrukturer, baseras på tydliga förfaranden, lämpliga tidsramar och föregående distribution av relevant information. Övervaknings- och utvärderingssystemen bör undersöka i vilken utsträckning organisationer av personer med funktionsnedsättning deltar i all politik och alla program och säkerställa att dessa personers synpunkter prioriteras. För att uppfylla sitt huvudsakliga ansvar som leverantör av tjänster bör konventionsstaterna sträva efter att ingå partnerskap med organisationer av personer med funktionsnedsättning för att ta del av åsikter från tjänsteanvändarna själva.²⁵
- 57.** Konventionsstaterna bör helst uppmuntra inrättandet av en enda, gemensam och mångsidig, representativ sammanslutning av organisationer av personer med funktionsnedsättning som inkluderar alla personer med funktionsnedsättning och respekterar deras mångfald och jämlikhet, och säkerställa att dessa involveras i och deltar i övervakningen av konventionen på nationell nivå. Det civila samhällets organisationer i allmänhet kan inte representera eller fungera som organisationer av personer med funktionsnedsättning.²⁶
- 58.** Det är mycket viktigt att främja funktionsnedsattas kamp och egenmakt så att de kan delta i offentliga angelägenheter. Detta kräver att man utvecklar tekniska, administrativa och kommunikationsrelaterade färdigheter och förenklar tillgången till information och

25 A/71/314, punkterna 65–66.

26 CRPD/C/ESP/CO/1, punkt 6; och CRPD/C/NZL/CO/1, punkt 4.

verktyg som rör deras rättigheter samt till lagstiftning och beslutsfattande.

- 59.** De hinder som funktionsnedsatta personer upplever när det gäller att få tillgång till inkluderande utbildning äventyrar deras möjligheter och påverkar deras förmåga att delta i offentliga beslutsprocesser negativt, vilket i sin tur påverkar deras organisationers institutionella kapacitet. Hindren i fråga om tillgång till kollektivtrafik, bristen på skälig anpassning samt låg eller otillräcklig inkomst och arbetslöshet bland personer med funktionsnedsättning inverkar också begränsande på dessa personers förmåga att engagera sig i det civila samhället.
- 60.** Konventionsstaterna bör stärka kapaciteten hos organisationer av personer med funktionsnedsättning att delta i alla steg av beslutsfattandet, genom att tillhandahålla kapacitetsuppbyggnad och utbildning om människorättsmodellen för funktionsnedsättning, bland annat genom oberoende finansiering. Konventionsstaterna bör också stödja personer med funktionsnedsättning och de organisationer som företräder dem i utvecklingen av den kompetens, den kunskap och de färdigheter som krävs för att de ska kunna kräva ett fullt och faktiskt deltagande i samhället och i utvecklingen av starkare principer för demokratisk styrning, såsom respekt för de mänskliga rättigheterna, rättsstatsprincipen, öppenhet, ansvarsskyldighet, mångfald och deltagande. Dessutom bör konventionsstaterna ge vägledning om hur de ska få tillgång till finansiering och få stöd från flera olika källor.²⁷

27 A/HRC/31/62, punkterna 47-50.

- 61.** Konventionsstaterna bör se till att organisationer av personer med funktionsnedsättning fritt och med lätthet kan registrera sig och söka och säkra finansiering och resurser från nationella och internationella givare, inbegripet privatpersoner, privata företag, alla offentliga och privata stiftelser, det civila samhällets organisationer samt statliga, regionala och internationella organisationer.²⁸ Kommittén rekommenderar att konventionsstaterna antar kriterier för tilldelningen av till samråd, bland annat genom att
- a.** tillhandahålla medel direkt till organisationer av personer med funktionsnedsättning, och att undvika förmedling via tredje parter,
 - b.** prioritera resurser till organisationer av personer med funktionsnedsättning som främst inriktar sig på att främja rättigheter för personer med funktionsnedsättning,
 - c.** tilldela särskilda medel till organisationer av kvinnor med funktionsnedsättning och barn med funktionsnedsättning för att göra det möjligt för dem att delta fullt ut och effektivt i utarbetandet, utvecklingen och genomförandet av lagar och politik och i övervakningsstrukturen,²⁹
 - d.** fördela medel på lika villkor mellan olika organisationer av personer med funktionsnedsättning, vilket inbegriper hållbar grundfinansiering från institutionerna, i stället för att begränsas till projektbaserad finansiering,
 - e.** se till att organisationerna av personer med funktionsnedsättning självständigt beslutar om vilka frågor de ska driva, trots den finansiering som de tar emot,
 - f.** särskilja mellan finansiering som går till att driva organisationer

28 A/HRC/20/27, punkterna 67-68.

29 CRPD/C/1/Rev.1, bilaga.

av personer med funktionsnedsättning och de projekt som genomförs av sådana organisationer,

- g.** göra finansiering tillgänglig för alla organisationer av personer med funktionsnedsättning, även för opinionsbildande organisationer och/eller sådana som inte har beviljats rättslig status på grund av lagar som förnekar deras medlemmar rättskapacitet och hindrar att deras organisationer registreras,
- h.** anta och anordna ansökningsprocesser för finansiering i tillgängliga format.

62. Konventionsstaterna bör se till att organisationer av personer med funktionsnedsättning ges tillgång till nationella medel för att stödja sin verksamhet, i syfte att undvika situationer där de måste förlita sig på enbart externa källor, vilket skulle begränsa deras förmåga att inrätta varaktiga organisationsstrukturer.³⁰ Organisationer av personer med funktionsnedsättning som får stöd i form av offentliga och privata ekonomiska resurser, som kompletteras med medlemsavgifter, är bättre på att säkerställa att personer med funktionsnedsättning deltar i alla former av politiskt och administrativt beslutsfattande, ge dem stöd och skapa och driva enskilda och olika grupporienterade sociala verksamheter.

63. Konventionsstaterna bör garantera lämplig och tillräcklig finansiering för organisationer av personer med funktionsnedsättning genom att inrätta en ansvarig och rättsligt erkänd formell mekanism, till exempel förvaltningsfonder på nationell och internationell nivå.

30 A/71/314, punkterna 65-66.

- 64.** Konventionsstaterna bör öka de offentliga resurserna för inrättande och stärkande av organisationer av personer med funktionsnedsättning som företräder olika typer av funktionsnedsättningar. De bör också säkerställa att dessa organisationer har tillgång till nationell finansiering, bland annat genom skattebefrielse och frihet från arvskatt, samt det nationella lotteriet.³¹ Konventionsstaterna bör främja och göra det lättare för organisationer av personer med funktionsnedsättning att få tillgång till utländsk finansiering i form av internationellt samarbete och utvecklingsbistånd, även på regional nivå, på samma grund som andra icke-statliga människorättsorganisationer.
- 65.** Konventionsstaterna bör utveckla kraftfulla mekanismer och förfaranden som säkerställer effektiva sanktioner för bristande efterlevnad av åtagandena enligt artiklarna 4.3 och 33.3. Efterlevnaden bör övervakas av oberoende organ, till exempel ombudsmannens kontor eller ett parlamentsutskott, som har befogenhet att inleda utredningar och ställa de ansvariga myndigheterna till svars. Samtidigt bör organisationer av personer med funktionsnedsättning kunna vidta rättsliga åtgärder mot enheter om de konstaterar att de senare har underlåtit att följa artiklarna 4.3 och 33.3.³² Sådana mekanismer bör ingå i de rättsliga ramar som styr samråden med och medverkan av organisationer av personer med funktionsnedsättning och nationell lagstiftning mot diskriminering,³³ på alla beslutsfattande nivåer.

31 A/59/401, punkt 82 (l) och (t); och A/HRC/31/62, punkterna 51-54.

32 A/71/314, punkterna 68-69.

33 Allmän kommentar nr 6, punkt 72.

- 66.** Konventionsstaterna bör ombesörja effektiva rättsmedel, även av kollektiv karaktär, eller grupptalan för att säkerställa att rätten till deltagande för personer med funktionsnedsättning efterlevs. Offentliga myndigheter kan i hög grad bidra till att på ett effektivt sätt garantera personer med funktionsnedsättning tillgång till rättslig prövning i situationer som påverkar deras rättigheter negativt.³⁴ Effektiva rättsmedel kan innebära a) att förfarandet avbryts, b) att man återgår till ett tidigare steg av förfarandet för att säkerställa samråd med och deltagande av organisationer av personer med funktionsnedsättning, c) att genomförandet av beslutet skjuts upp till dess att lämpliga samråd äger rum, eller d) att beslutet helt eller delvis underkänns, baserat på bristande efterlevnad av artiklarna 4.3 och 33.3.

34 Se ovan, punkt 73 (h).

IV. Förhållandet till andra bestämmelser i konventionen

- 67.** I artikel 3 fastställs en uppsättning övergripande principer som vägleder tolkningen och genomförandet av konventionen. Detta inbegriper "fullständigt och faktiskt deltagande och inkludering i samhället", vilket innebär att deltagandet av funktionsnedsatta personer, genom de organisationer som företräder dem, genomsyrar hela texten och gäller för hela konventionen.³⁵
- 68.** Som en del av de allmänna åtagandena för de stater som är parter i konventionen gäller artikel 4.3 för hela konventionen och har stor betydelse för genomförandet av alla åtaganden enligt denna.
- 69.** Artikel 4.1, 4.2 och 4.5 är av yttersta vikt vid genomförandet av punkt 3 i samma artikel, eftersom de inbegriper konventionsstaternas primära åtaganden och omfattar alla myndighetsnivåer utan några begränsningar eller undantag, i samband med upprättandet av nödvändiga strukturer och ramverk och åtgärder för att följa konventionen.
- 70.** Politik för att främja jämställdhet och icke-diskriminering av personer med funktionsnedsättning, enligt vad som föreskrivs i artikel 5,

³⁵ FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, *Monitoring the Convention on the Rights of Persons with Disabilities: Guidance for Human Rights Monitors*, Professional Training Series No. 17 (New York och Genève, 2010).

bör antas och övervakas i enlighet med artiklarna 4.3 och 33.3.³⁶ Nära samråd och aktivt deltagande av organisationer av personer med funktionsnedsättning, som representerar samhällets mångfald, är viktigt för att man ska kunna anta och övervaka rättsliga ramar och vägledningsmaterial för att främja faktisk och inkluderande jämlikhet, inbegripet åtgärder för positiv särbehandling.

- 71.** Samrådsförfarandena bör inte utesluta personer med funktionsnedsättning eller diskriminera någon på grund av deras funktionsnedsättning. Förfaranden och tillhörande material bör vara inkluderande och tillgängliga för personer med funktionsnedsättning och inbegripa tidsramar och tekniskt stöd för ett tidigt deltagande i samrådsförfaranden. Rimlig anpassning bör alltid erbjudas i alla dialog- och samrådsförfaranden, och lagstiftning och politik om rimlig anpassning måste utarbetas i nära samråd med och aktivt deltagande av organisationer av personer med funktionsnedsättning.

- 72.** Enligt artikel 6 i konventionen ska åtgärder vidtas för att säkerställa att funktionsnedsatta kvinnors och flickors utvecklingsmöjligheter tas till vara, att deras ställning i samhället främjas och att de får ökat inflytande. Konventionsstaterna bör uppmuntra och underlätta inrättandet av organisationer av kvinnor och flickor med funktionsnedsättning, som en mekanism för att möjliggöra deras deltagande i det offentliga livet, på samma villkor som för män med funktionsnedsättning, genom deras egna organisationer. Konventionsstaterna bör erkänna kvinnors rätt att företräda och organisera sig och underlätta deras faktiska deltagande i nära samråd enligt artiklarna 4.3 och 33.3. Kvinnor och flickor med funktionsnedsättning bör

³⁶ Se allmän kommentar nr 6.

också inkluderas på lika villkor på alla nivåer och i alla organ inom ramen för genomförandet och den oberoende övervakningsstrukturen. Alla samrådsorgan, mekanismer och förfaranden bör vara anpassade för personer med funktionsnedsättning, inkluderande och säkerställa jämställdhet.

- 73.** Kvinnor med funktionsnedsättning bör vara med och leda organisationer av personer med funktionsnedsättning på samma villkor som män med funktionsnedsättning och ges utrymme och makt inom paraplyorganisationer för personer med funktionsnedsättning genom jämlik representation, kvinnokommittéer, program för stärkande av kvinnors egenmakt osv. Konventionsstaterna bör, som en förutsättning för utformningen, genomförandet och övervakningen av deras åtgärder, säkerställa deltagande av kvinnor med funktionsnedsättning, inbegripet kvinnor som är underställda någon form av förmyndarskap eller lever på institution. Kvinnor med funktionsnedsättning bör kunna delta i beslutsprocesser som behandlar frågor som endast eller i oproportionerligt hög grad påverkar dem, eller kvinnors rättigheter och jämställdhetspolitik i allmänhet, till exempel politik för sexuell och reproduktiv hälsa och relaterade rättigheter samt alla former av könsrelaterat våld mot kvinnor.
- 74.** Artiklarna 4.3 och 33.3 är grundläggande för genomförandet av rättigheterna för barn med funktionsnedsättning i enlighet med artikel 7. Konventionsstaterna bör vidta åtgärder för att säkerställa barn med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, kan delta och aktivt involveras av i alla aspekter av planeringen, genomförandet, övervakningen och utvärderingen av relevant lagstiftning och politik liksom relevanta tjänster och

program som påverkar deras liv, i skolan och i samhället och på lokal, nationell och internationell nivå. Målet för deltagandet är att ge barn med funktionsnedsättning egenmakt och att få de ansvariga att erkänna att sådana barn är rättighetsinnehavare som kan spela en aktiv roll i sina gemenskaper och i samhället. Detta sker på olika nivåer, och börjar med ett erkännande av deras rätt att bli hörd, och fortsätter med deras aktiva engagemang i förverkligandet av deras egna rättigheter.³⁷

- 75.** Konventionsstaterna bör ge barn med funktionsnedsättning stöd i sitt beslutsfattande genom att bland annat förse dem med, och göra det möjligt för dem att använda, alla kommunikationssätt som krävs för att de ska kunna uttrycka sina åsikter,³⁸ inklusive barnvänlig information och lämpligt stöd för självförespråkande, och säkerställa lämplig utbildning för alla yrkesutövare som arbetar med och för sådana barn.³⁹ Konventionsstaterna bör även tillhandahålla funktionsnedsättnings- och åldersanpassat bistånd och förfaranden samt stöd till barn med funktionsnedsättning. Deras organisationers deltagande bör betraktas som ett måste vid samråd om särskilda frågor som berör dem, och deras åsikter bör ges vederbörlig betydelse i enlighet med deras ålder och mognad.

37 FN:s barnfond, Conceptual framework for monitoring outcomes of adolescent participation (mars 2018). Tillgänglig på www.unicef.org/adolescence/files/Conceptual_Framework_for_Measuring_Outcomes_of_Adolescent_Participation_March_2018.pdf.

38 Kommittén för barnets rättigheter, allmän kommentar nr 12, punkt 21.

39 Se ovan, punkt 34.

- 76.** Artikel 4.3 är av särskild betydelse när det gäller att förbättra kunskaperna om situationen för personer med funktionsnedsättning (artikel 8). Kommittén påminner om sina rekommendationer till konventionsstaterna om att med stöd från organisationer av personer med funktionsnedsättning genomföra metodiska program för att förbättra kunskaperna om situationen för personer med funktionsnedsättning, inbegripet mediekampanjer genom offentliga radiostationer och tv-program, som syftar till att porträttera personer med alla typer av funktionsnedsättning och deras rättigheter.⁴⁰ Kampanjer och utbildningsprogram för att förbättra kunskaperna om situationen för personer med funktionsnedsättning som riktar sig till tjänstemän inom den offentliga sektorn måste överensstämma med principerna i konventionen, och baseras på människorättsmodellen för funktionsnedsättningar för att få bukt med köns- och funktionsnedsättningsbaserade stereotyper i samhället.
- 77.** För att organisationer av personer med funktionsnedsättning ska kunna delta på rätt sätt i konventionens samråds- och övervakningsförfaranden är det viktigt att säkerställa så bra tillgänglighet som möjligt (artikel 9) till förfaranden, mekanismer, information och kommunikation, anläggningar och byggnader, inklusive rimlig anpassning. Konventionsstaterna bör utveckla, anta och genomföra internationella tillgänglighetsnormer och förfarandet för design för alla, till exempel vad gäller informations- och kommunikationsteknik,⁴¹ för att säkerställa nära samråd med och aktivt deltagande av organisationer av personer med funktionsnedsättning.⁴²

40 CRPD/C/MDA/CO/1, punkt 19; CRPD/C/AZE/CO/1, punkt 21; och CRPD/C/TUN/CO/1, punkt 21.

41 Allmän kommentar nr 2 (2014) om tillgänglighet, punkterna 5-7 och 30.

42 Se ovan, punkterna 16, 25 och 48.

- 78.** I risksituationer och humanitära nödlägen (artikel 11) är det viktigt att konventionsstater och humanitära aktörer säkerställer ett aktivt deltagande, samordning och meningsfulla samråd med organisationer av personer med funktionsnedsättning, inbegripet personer på alla nivåer som företräder kvinnor, män och barn med funktionsnedsättning i alla åldrar. Detta kräver att organisationer av personer med funktionsnedsättning aktivt involveras i utvecklingen, genomförandet och övervakningen av krisrelaterad lagstiftning och riktlinjer och att prioriteringar för fördelningen av stöd fastställs i enlighet med artikel 4.3. Konventionsstaterna bör främja inrättandet av organisationer av internflyktingar eller flyktingar med funktionsnedsättning som kan främja deras rättigheter i risksituationer, även under väpnade konflikter.
- 79.** Likhet inför lagen (artikel 12) säkerställer att alla personer med funktionsnedsättning har rätt att utöva sin fulla rättskapacitet och har lika rätt att välja och styra beslut som påverkar dem. Likhet inför lagen är en förutsättning för direkta och effektiva samråd och för att personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i utarbetandet och genomförandet av lagstiftning och riktlinjer för genomförande av konventionen. Kommittén rekommenderar att bristande efterlevnad av artikel 12 inte under några omständigheter utesluter ett inkluderande genomförande av artiklarna 4.3 och 33.3. Lagar och riktlinjer bör ändras för att ta itu med detta hinder för deltagande baserat på nekad rättskapacitet.
- 80.** Kommittén påminner om sin allmänna kommentar nr 1 (2014) om likhet inför lagen, i vilken den anger att rättskapacitet är nyckeln till ett fullständigt och faktiskt deltagande i samhället och i beslutspro-

cesser och bör garanteras alla personer med funktionsnedsättning, inbegripet personer med intellektuell funktionsnedsättning, personer med autism och personer med faktisk eller uppfattad psykosocial funktionsnedsättning, samt barn med funktionsnedsättning, genom deras organisationer. Konventionsstaterna bör säkerställa att det finns tillgång till arrangemang för beslutsstöd för att möjliggöra deltagande i beslutsfattande och samråd som respekterar varje persons självbestämmande, vilja och preferenser.

- 81.** Rätten för personer med funktionsnedsättning att ha tillgång till rättssystemet (artikel 13) innebär att personer med funktionsnedsättning har rätt att delta på samma villkor som alla andra personer i hela rättssystemet. Detta deltagande antar många former och rör bland annat personer med funktionsnedsättning som tar på sig rollen som t.ex. käre, offer, svarande, domare, jurymedlemmar och advokater, som en del av det demokratiska system som bidrar till god förvaltning.⁴³ Nära samråd med personer med funktionsnedsättning genom de organisationer som företräder dem är avgörande i alla processer för att anta och/eller ändra lagar, regler, riktlinjer och program för dessa personers deltagande i rättssystemet.
- 82.** Att förhindra alla former av utnyttjande, våld och övergrepp (artikel 16) bör konventionsstaterna se till att alla anläggningar och program som är avsedda för personer med funktionsnedsättning effektivt övervakas av självständiga myndigheter. Kommittén har konstaterat att kränkningar av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning fortsätter att äga rum vid anläggningar som "är

43 *Beasley v. Australia* (CRPD/C/15/D/11/2013), punkt 8.9; och *Lockrey v. Australia* (CRPD/C/15/D/13/2013), punkt 8.9.

avsedda för” personer med funktionsnedsättning, såsom psykiatriska institutioner och/eller boendeinstitutioner. I enlighet med artikel 33.3 innebär detta att det civila samhället, inbegripet organisationer av personer med funktionsnedsättning, aktivt bör involveras i övervakningen av dessa anläggningar och tjänster, oavsett om den självständiga övervakningsmyndighet som tilldelas uppgiften enligt artikel 16.3 är densamma som den oberoende övervakningsstrukturen enligt artikel 33.2.

- 83.** Med tanke på sin allmänna kommentar nr 5 (2017) om rätten att leva självständigt och att delta i samhället är samråd med och aktivt deltagande av personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, avgörande för antagandet av alla planer och strategier och för uppföljning och övervakning, i samband med utövandet av rätten att leva självständigt och att delta i samhället (artikel 19). Aktivt deltagande och samråd på alla nivåer av beslutsprocessen bör inbegripa alla personer med funktionsnedsättning. Personer med funktionsnedsättning, även personer som för närvarande lever i institutionella miljöer, bör involveras i planeringen, genomförandet och övervakningen av avinstitutionaliseringstrategier och utveckling av stödtjänster, med särskilt beaktande av dessa personer.⁴⁴
- 84.** Tillgång till information (artikel 21) är nödvändig för att organisationer av personer med funktionsnedsättning ska kunna involveras i och delta fullt ut och fritt uttrycka sina åsikter i övervakningsförfarandet. Sådana organisationer måste få informationen i tillgängliga

⁴⁴ Allmän kommentar nr 5 (2017) om rätten att leva självständigt och att delta i samhället, punkt 71.

format, inklusive digitala format, och teknik som är anpassad efter olika typer av funktionsnedsättning utan dröjsmål och utan extra kostnad. Detta inbegriper användning av teckenspråk, lättläst text, enkelt språk och blindskrift, utökad och alternativ kommunikation samt alla andra tillgängliga sätt, resurser och format för kommunikation som personer med funktionsnedsättning väljer för officiell interaktion. All relevant information, inklusive specifik budgetinformation, statistik och annan relevant information som behövs för ett välgrundat yttrande, bör göras tillgänglig i tillräckligt god tid före varje samråd.

- 85.** För att säkerställa rätten till inkluderande utbildning (artikel 24) i enlighet med kommitténs allmänna kommentar nr 4 (2016) om rätten till inkluderande utbildning bör konventionsstaterna samråda med och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning, även barn med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, i alla aspekter av planering, genomförande, övervakning och utvärdering av inkluderande utbildningspolitik och lagstiftning.⁴⁵ Inkluderande utbildning är avgörande för att personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i enlighet med artiklarna 4.3 och 33.3. Utbildning gör det möjligt för människor att utnyttja sin fulla potential och ökar sannolikheten för att de deltar i samhället, vilket är nödvändigt för att säkerställa genomförandet och övervakningen av konventionen. Konventionsstaterna bör se till att offentliga och privata utbildningsinstitutioner samråder med personer med funktionsnedsättning och säkerställer att deras åsikter vederbörligen beaktas i utbildningssystemet.

45 Allmän kommentar nr 4, punkt 7.

- 86.** All politik som rör funktionsnedsattas rätt till arbete och sysselsättning (artikel 27) bör antas i samråd med och med deltagande av organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning. Politiken bör syfta till att garantera tillgång till sysselsättning, främja arbete på öppna, inkluderande, icke-diskriminerande, tillgängliga och konkurrenskraftiga arbetsmarknader och i sådana arbetsmiljöer, säkerställa lika möjligheter och jämställdhet, samt sörja för rimlig anpassning och rimligt stöd för alla personer med funktionsnedsättning.
- 87.** Säkerställandet av rätten till tillfredsställande levnadsstandard och social trygghet (artikel 28) har en direkt koppling till artikel 4.3. Det är avgörande att organisationer av personer med funktionsnedsättning deltar i den offentliga politiken för att säkerställa att särskilda situationer som präglas av utestängning, ojämlikhet och fattigdom bland personer med funktionsnedsättning och deras familjer som lever i fattigdom hanteras av myndigheterna i konventionsstaterna. Konventionsstaterna bör i synnerhet sträva efter att samarbeta med organisationer av personer med funktionsnedsättning och personer med funktionsnedsättning som är arbetslösa, som inte har någon fast inkomst eller som inte kan arbeta på grund av indirekt förlust av rättigheter eller ersättningar, i landsbygdsområden eller avlägsna områden samt ursprungsbefolkningar, kvinnor och äldre personer. När konventionsstaterna vidtar och ser över åtgärder, strategier, program, politik och lagstiftning i samband med genomförandet av artikel 28 och övervakningen av denna bör de nära samråda och aktivt involvera organisationer av personer med funktionsnedsättning som företräder alla personer med funktionsnedsättning för att säkerställa att ett funktionsnedsättningsperspektiv integreras och att deras krav och åsikter vederbörligen beaktas.

- 88.** Rätten för personer med funktionsnedsättning att delta i det politiska och offentliga livet (artikel 29) är av yttersta vikt för att säkerställa lika möjligheter för personer med funktionsnedsättning att fullt ut och faktiskt delta och inkluderas i samhället. Rätten att rösta och bli vald är en väsentlig del av rätten att delta, eftersom valda representanter beslutar om den politiska dagordningen och är avgörande för att säkerställa genomförandet och övervakningen av konventionen och förespråka funktionsnedsatta personers rättigheter och intressen.
- 89.** Konventionsstaterna bör anta regler i nära samråd med organisationer av personer med funktionsnedsättning för att göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning i behov av hjälp att kunna rösta själva. Detta kan kräva att man gör hjälpmedel tillgängliga i röstbås för funktionsnedsatta personer (på valdagen och vid förhandsröstning) vid nationella och lokala val och nationella folkomröstningar.
- 90.** Personer som representerar alla eller en del av de många olika typerna av funktionsnedsättningar bör, genom sina organisationer av personer med funktionsnedsättning, rådfrågas och involveras i samband med behandlingen och insamlingen av uppgifter och information (artikel 31).
- 91.** Konventionsstaterna bör inrätta ett enhetligt datainsamlingsystem för att samla in kvalitativa, tillräckliga, aktuella och tillförlitliga uppgifter som är uppdelade efter kön, ålder, etnicitet, landsbygdsbefolkning stadsbefolkning, typ av funktionsnedsättning och socioekonomisk status, för alla personer med funktionsnedsättning och deras tillgång till rättigheter enligt konventionen. De bör inrätta ett

system som gör det möjligt att utforma och genomföra strategier för att verkställa konventionen genom nära samarbete med organisationer av personer med funktionsnedsättning och genom att använda sig av Washington Group on Disability Statistics. Ytterligare verktyg för datainsamling bör också eftersträvas för att få information om uppfattningar och attityder och inkludera de grupper som Washington Group utelämnar.

- 92.** Vid beslut om och genomförande av internationellt samarbete (artikel 32) är nära partnerskap, samarbete och deltagande av personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, avgörande för att anta utvecklingspolitik i enlighet med konventionen. Organisationer av personer med funktionsnedsättning bör rådfrågas och involveras på alla nivåer av utvecklingen, genomförandet och övervakningen av internationella samarbetsplaner, samarbetsprogram och samarbetsprojekt, inbegripet Agenda 2030 och Sendai-ramverket för katastrofriskreducering 2015-2030.
- 93.** Artikel 34.3 är viktig för efterlevnaden av de relevanta kriterierna för medlemskap i kommittén. Den kräver att konventionsstaterna vederbörligen beaktar bestämmelsen i artikel 4.3 när de utser kandidater. Konventionsstaterna bör därför noga samråda och aktivt involvera organisationer av personer med funktionsnedsättning innan de utser kandidater till kommittén. Nationella rättsliga ramar och förfaranden bör antas för transparenta och deltagarbaserade förfaranden som involverar organisationer av personer med funktionsnedsättning och som beaktar resultaten av samråden, och åter speglar dem vid den slutliga nomineringen.

V. Genomförandet på nationell nivå

- 94.** Kommittén erkänner att konventionsstaterna står inför utmaningar när de genomför rätten för personer med funktionsnedsättning att rådfrågas och involveras i utarbetandet, genomförandet och övervakningen av lagstiftning och politik som rör genomförandet av konventionen. Konventionsstaterna bör bland annat vidta följande åtgärder för att säkerställa ett fullständigt genomförande av artiklarna 4.3 och 33.3:
- a.** Upphäva alla lagar, inbegripet de som förnekar rättskapacitet, som hindrar personer med funktionsnedsättning, oavsett typ av funktionsnedsättning, från att rådfrågas och involveras aktivt, genom sina organisationer av personer med funktionsnedsättning.
 - b.** Skapa en gynnsam miljö för att inrätta och driva organisationer av personer med funktionsnedsättning genom att anta en politisk ram som gynnar deras inrättande och fortsatta verksamhet. Detta inbegriper garantier för deras självständighet och oberoende från staten, inrättande, genomförande och tillgång till lämpliga finansieringsmekanismer, inbegripet offentlig finansiering och internationellt samarbete, och tillhandahållande av stöd, däribland tekniskt bistånd, för förstärkt egenmakt och kapacitetsuppbyggnad.
 - c.** Förbjuda alla former av hot, trakasserier eller repressalier mot enskilda personer och organisationer som främjar deras rättigheter enligt konventionen på nationell och internationell nivå.

Konventionsstaterna bör också anta mekanismer för att skydda personer med funktionsnedsättning, och de organisationer som företräder dem, mot hot, trakasserier och repressalier, inbegripet när de samarbetar med kommittén eller andra internationella organ och människorättsmekanismer.

- d. Uppmuntra inrättandet av paraplyorganisationer av personer med funktionsnedsättning, som samordnar och företräder medlemmarnas verksamhet, och enskilda organisationer av personer med funktionsnedsättning med olika funktionsnedsättningar för att säkerställa att de inkluderas och, även de som är mest underrepresenterade, till fullo kan delta i övervakningsförfarandet. Om en konventionsstat stöter på hinder när det gäller att involvera varje enskild organisation av personer med funktionsnedsättning i beslutsprocesser, skulle den kunna inkludera företrädare för sådana organisationer i permanenta eller tillfälliga arbetsgrupper osv., när detta inte kan göras genom en paraplyorganisation eller sammanslutning av organisationer av personer med funktionsnedsättning.
- e. Anta lagstiftning och politik som erkänner rätten till deltagande och medverkan av organisationer av personer med funktionsnedsättning och regler som fastställer tydliga förfaranden för samråd på alla myndighets- och beslutsnivåer. Denna rättsliga och politiska ram bör innehålla bestämmelser om obligatoriskt anordnande av offentliga utfrågningar innan beslut fattas, och innehålla bestämmelser som kräver tydliga tidsramar, tillgängliga samråd och en skyldighet att tillhandahålla rimlig anpassning och stöd. Detta kan göras genom tydliga hänvisningar i lagar och andra former av lagstiftning till deltagande och val av företrädare för organisationer av personer med funktionsnedsättning.

- f.** Inrätta permanenta samrådsmekanismer med organisationer av personer med funktionsnedsättning, inbegripet rundabordsamtal, deltagardialoger, offentliga utfrågningar, enkäter och samråd online, som respekterar deras mångfald och självständighet, i enlighet med punkterna 11, 12 och 50. Detta kan också ta formen av en nationell rådgivande nämnd, såsom ett representativt nationellt råd för personer med funktionsnedsättning som företräder organisationer av personer med funktionsnedsättning.
- g.** Garantera och stödja deltagande av personer med funktionsnedsättning genom organisationer av personer med funktionsnedsättning, som återspeglar en mängd olika bakgrunder, bland annat härkomst och hälsostatus, ålder, ras, kön, språk, nationellt, etniskt, inhemskt eller socialt ursprung, sexuell läggning och könsidentitet, intersexuella variationer, religiös och politisk tillhörighet, migrantstatus, grupper med funktionsnedsättning eller annan status.
- h.** Samarbeta med organisationer av personer med funktionsnedsättning som företräder kvinnor och flickor med funktionsnedsättning och säkerställa deras direkta deltagande i alla offentliga beslutsprocesser i en säker miljö, särskilt när det gäller utvecklingen av politik som rör kvinnors rättigheter och jämställdhet, och könsrelaterat våld mot kvinnor, inbegripet sexuellt våld och sexuella övergrepp,
- i.** Samråda med och aktivt involvera personer med funktionsnedsättning, inbegripet barn och kvinnor med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, i planeringen, genomförandet, övervakningen och analysen av offentliga beslutsprocesser på alla nivåer, särskilt i frågor som påverkar

dem, bland annat i risksituationer och humanitära nödlägen, och ge dem rimliga och realistiska tidsfrister för att lämna sina synpunkter liksom tillräcklig finansiering och stöd.

- j.** Uppmuntra och stödja skapande, kapacitetsuppbyggnad, finansiering och faktiskt deltagande av organisationer av personer med funktionsnedsättning eller grupper av personer med funktionsnedsättning, även föräldrar och familjer till personer med funktionsnedsättning i deras stödjande roll, på alla beslutsnivåer. Detta inbegriper fastställande, utformning, förbättring och genomförande av politik och program på lokal, nationell, regional (även inom en organisation för regional integration) eller internationell nivå.
- k.** Säkerställa övervakning av konventionsstaternas efterlevnad av artiklarna 4.3 och 33.3 och göra det lättare för organisationer av personer med funktionsnedsättning att leda sådan övervakning,
- l.** Genom deltagande av organisationer av personer med funktionsnedsättning utveckla och genomföra effektiva verkställighetsmekanismer, med meningsfulla sanktioner och rättsmedel, för bristande efterlevnad av konventionsstaternas skyldigheter enligt artiklarna 4.3 och 33.3.
- m.** Säkerställa att rimlig anpassning och tillgänglighet ombesörjs i fråga om alla anläggningar, material, möten, ansökningsgångar, förfaranden samt information och kommunikation som rör offentligt beslutsfattande, samråd och övervakning för alla personer med funktionsnedsättning, inbegripet personer som är isolerade på institutioner eller psykiatriska sjukhus och personer med autism.

- n.** Tillhandahålla funktionsnedsättnings- och åldersanpassat stöd så att personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, kan delta i offentliga beslutsprocesser, samråd och övervakningsförfaranden. Utarbeta strategier för att säkerställa att barn med funktionsnedsättning deltar i samrådsförfaranden för genomförandet av konventionen som är inkluderande, barnvänliga, transparenta och respekterar deras rätt till yttrande- och tankefrihet.
- o.** Genomföra samråd och förfaranden på ett öppet, transparent och begripligt sätt, vilket inbegriper alla organisationer av personer med funktionsnedsättning.
- p.** Säkerställa att organisationer av personer med funktionsnedsättning kan ta emot och/eller söka finansiering och andra slags resurser från nationella och internationella källor, inbegripet privatpersoner och företag, organisationer i det civila samhället, konventionsstater och internationella organisationer, vilket inbegriper tillgång till skattebefrielse, och det nationella lotteriet.
- q.** Göra befintliga samrådsförfaranden inom rättsområden som inte är anpassade för personer med funktionsnedsättning tillgängliga och inkluderande för dessa personer, genom de organisationer som företräder dem.
- r.** Aktivt involvera och nära samråda med personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, om offentliga budgetprocesser, övervakningen av målen för hållbar utveckling på nationell nivå, internationellt beslutsfattande och internationellt samarbete med andra konventionsstater, och anta utvecklingspolitik som integrerar rättigheter och åsikter med avseende på personer med funktionsnedsättning när

de genomför och övervakar arbetet med Agenda 2030 på nationell nivå.

- s.** Garantera deltagande, representation och enkel tillgång för personer med funktionsnedsättning till kontaktpunkter på alla myndighetsnivåer och samordningsmekanismerna, samt samarbete med dessa och representation inom de oberoende strukturerna för övervakning.
- t.** Främja och säkerställa deltagande och medverkan av personer med funktionsnedsättning, genom de organisationer som företräder dem, i internationella människorättsmekanismer på regional och global nivå.
- u.** I nära samråd med organisationer av personer med funktionsnedsättning fastställa verifierbara indikatorer för gott deltagande, konkreta tidsplaner och ansvar för genomförande och övervakning. Ett sådant deltagande kan t.ex. mätas genom att man förklarar i vilken utsträckning de deltagit i samband med föreslagna lagändringar, eller rapporterar om antalet företrädare för sådana organisationer som är involverade i beslutsprocesser.

IHMISOIKEUSKESKUS
MÄNNISKORÄTTSCENTRET
HUMAN RIGHTS CENTRE

00102 Eduskunta, Helsinki
www.ihmisoikeuskeskus.fi

00102 Riksdagen, Helsingfors
www.manniskorattscentret.fi